

Rondetafelgesprek Woonfraude d.d. 13 maart 2019 – Position paper VNG

Tijdens het rondetafelgesprek staat het thema woonfraude centraal. Woonfraude kent diverse vormen en vindt zijn oorsprong in een verschil van feitelijke bewoning op een adres ten opzichte van de inschrijving in de Basisregistratie Personen (BRP). De Wet BRP verplicht gemeenten tot inschrijving als iemand rechtmatig en in het komende half jaar minimaal 3 maanden in een gemeente woont. Dit kan dus ook op een adres zijn waar feitelijk geen bewoning kan/mag plaatsvinden. De BRP bevat persoonsgegevens van inwoners van Nederland (ingezetenen) en van personen die Nederland hebben verlaten of een relatie hebben met de Nederlandse overheid (niet ingezetenen). Als iemand verhuist naar het buitenland dan worden de persoonsgegevens aangepast, betrokkene wordt niet-ingezetene binnen de BRP. Dit is het Registratie Niet-Ingezetenen (RNI) waarvoor de Minister verantwoordelijk is. Mensen die korter dan 4 maanden in Nederland verblijven, kunnen zich laten registreren als niet-ingezetene in de RNI en een Burgerservicenummer verkrijgen. Dat is van belang bij tijdelijk werk of studie in Nederland. Gemeenten beheren persoonsgegevens van ingezetenen in de BRP. Een groot aantal overheidsorganisaties en bestuursorganen (zoals belastingdienst en pensioenfondsen) mogen voor hun taakuitvoering gebruik maken van de gegevens in de BRP. Het CBS heeft op basis van een steekproef in 2016 geconstateerd dat het percentage personen dat correct op een adres geregistreerd staat 96,26% betreft. Het percentage correct geregistreerde adressen is geschat op 93,56%. Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om de juistheid van de in de BRP opgenomen gegevens vast te stellen.

Oorzaken van woonfraude

Het tekort aan betaalbare (huur)woningen noodzaakt bepaalde groepen personen tot het zoeken naar alternatieven (zoals recreatieterreinen/illegale onderhuur). Daarnaast wordt woonfraude nagenoeg altijd gekenmerkt door financieel gewin (uitkering, toeslagen, inkomsten uit illegale (onder)huur, of omdat iemand 'onzichtbaar' wenst te blijven (geen alternatief, arbeidsmigranten, illegalen, criminelen).

Effecten van woonfraude

Woonfraude heeft op diverse terreinen aanzienlijke invloed. Voor de omgeving kan overlast, gevaarstelling en verloedering van de wijk optreden. Ook ontstaan door woonfraude onnodig lange wachtlijsten voor woningzoekenden. Voor bepaalde illegale onderhuurders bestaat het risico op uitbuiting. De overheid heeft – naast leefbaarheidsproblemen – tevens te maken met het risico aangaande ten onrechte verstrekte financiële middelen of het mislopen van inkomstenbelasting.

Wettelijke mogelijkheden

De gemeente kan bij twijfel over de juistheid van de inschrijving deze formeel weigeren (wet BRP art. 2.20 lid 1). Burgers hebben op grond van de wet BRP de verplichting veranderingen in hun woon- of persoonsgegevens tijdig door te geven. In de wet BRP is de bestuurlijke boete als instrument opgenomen voor de handhaving van deze burgerplichten. Naast de aangewezen organisaties die in het BRP kunnen kijken, hebben gemeenten de mogelijkheid om met woningcorporaties BRP gegevens uit te wisselen (circulaire Plassterk, 2016). Niet alle gemeenten maken hier gebruik van, tevens geldt dit niet voor particuliere woningverhuurders.

Aanpak woonfraude

Gemeenten investeren meer en meer in adrescontroles ten behoeve van rechtmatige registratie in de BRP. Daarnaast worden vanuit diverse kanten initiatieven ontplooid om woon- en adresfraude integraal en samen met gemeenten aan te pakken. Zo is vanuit het ministerie van BZK onder de noemer Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA) een breed samenwerkingsverband opgericht die sinds 2015 samen met gemeenten adrescontroles op basis van risicosignalen uitvoert. Cijfers uit 2018 laten zien dat er 274 gemeenten zijn aangesloten en dat in dat jaar bijna 16 duizend adresonderzoeken zijn uitgevoerd waarbij in ongeveer 50% andere bewoning is geconstateerd dan in de BRP geregistreerd stond. Sinds 2006 wordt, onder verantwoording van het ministerie van SZW, door overheidsinstanties uit de fiscale en sociale zekerheid, vanuit de Landelijke Stuurgroep Interventieteams (LSI), geïnvesteerd in adrescontroles bij de uitvoering van interventieprojecten. Controles in dit verband richten zich met name op de rechtmatigheid van verstrekte sociale voorzieningen en – toeslagen. Sinds 2013 heeft de LSI het thema adresfraude opgenomen in de jaarplanning. Hierbij zijn 13 adresfraudeprojecten bij gemeenten uitgevoerd waarin 533 BRP adrescorrecties of -wijzigingen zijn doorgevoerd, 109 aanpassingen/beëindiging van uitkeringen en 307 correcties in belastingen en toeslagen gerealiseerd. Daarnaast hebben deze interventieteams sinds 2013 in totaal 29 wijkgerichte projecten, 14 projecten gericht op huisvesting arbeidsmigranten en 20 projecten m.b.t. recreatieterreinen uitgevoerd waarbij circa 2000 BRP mutaties zijn doorgevoerd.

Wat kan beter

- Het structureel delen van kennis (trends en ontwikkelingen) tussen gemeenten en afnemers maakt dat er gezamenlijke verantwoordelijkheid ten aanzien van de kwaliteit van de BRP ontstaat. Bovengenoemde samenwerkingsverbanden die hierop inzetten zijn goede voorbeelden.
- Bestandsvergelijkingen bieden de mogelijkheid om vroegtijdig verschillen op adresniveau te constateren, dit wordt nog niet optimaal benut.
- In de wet BRP is een terug-meld verplichting opgenomen voor een aantal afnemers van de BRP. Voor de rest van de op de BRP aangesloten organisaties geldt dat zij mogen terug melden. Het terug-melden van afwijkingen of zelfs fouten in de BRP door afnemers is essentieel voor het nog verder verhogen van de kwaliteit van de BRP. Dit wordt in de praktijk nog onvoldoende gestimuleerd en toegepast.
- De binnengemeentelijke samenwerking kan verder worden verhoogd. Door integraal adressen te koppelen/bespreken wordt beter zicht gecreëerd op eventuele afwijkingen in de BRP en de daaruit voortvloeiende fraude. Partijen als de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) en het VNG Kenniscentrum Handhaving en Naleving (VNG KCHN) stimuleren en ondersteunen gemeenten hierin.
- Op lokaal niveau zien we steeds meer gemeenten de publiek-private samenwerking opzoeken om woonfraude aan te pakken. Hiervoor worden samenwerkingsovereenkomsten gesloten met woningbouwverenigingen/coöperaties. Er kunnen dan signalen zoals overlast en onderhuur in gezamenlijkheid worden bekeken en opgepakt. Dit dient verder gestimuleerd te worden met kennis en expertise zodat gemeenten dit sneller oppakken.
- Onderzoeken of het wenselijk/mogelijk is dat wettelijke beperkingen worden weggenomen zodat gemeenten met particuliere woningverhuurders BRP gegevens kunnen uitwisselen.